RECENSIE

Martin Boon
Spelenderwijs: Bibliodramatische exegese van Lucas 7:36-50
Utrecht: Eburon 2026
ISBN 9789463016148. 346 pag. € 34,00.

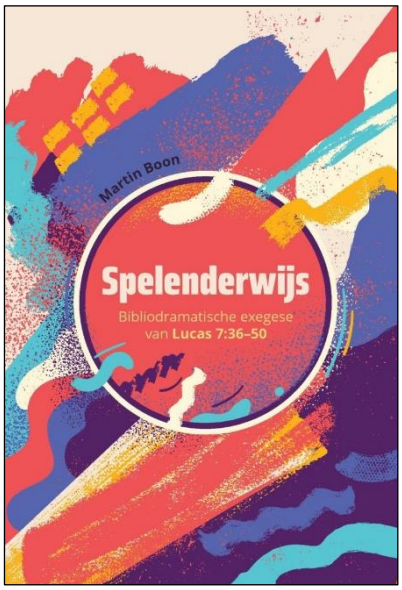

'Wat is op methodisch niveau de bijdrage van bibliodramatische bijbeluitleg aan de exegese?' Dat is de centrale onderzoeksvraag van het proefschrift dat Martin Boon, gemeentepredikant in Arkel, op donderdag 15 oktober 2026 aan de PThU, in de Janskerk in Utrecht verdedigde. De vraag wat bibliodramatische uitleg is, wordt in het proefschrift echter nergens besproken of uitgelegd. Dat mag opvallend genoemd worden, omdat in een proefschrift centrale begrippen altijd uitgebreid omschreven (dienen te) worden.
Wat niet ontbreekt, is een omschrijving van bibliodrama: [dat is] 'een bijbels rollenspel met een groep en onder professionele begeleiding' (p. 14) en een typering: 'Bibliodrama verbindt de levensverhalen van deelnemers met bijbelteksten, waarbij een tekst als kader fungeert en spelers de rollen op hun eigen wijze invullen' (p. 15). Levert bibliodrama direct bibliodramatische uitleg op? Die indruk wekt MB wel. Zo spreekt hij van bibliodramatische uitleg van Lucas 7,36-50, nadat hij in hoofdstuk 4 uitgebreid de drie bibliodrama's beschreven heeft. In de Inleiding echter zegt dat bibliodrama een vorm van bijbeluitleg kan worden (p. 13). Blijkbaar is dat toch geen automatisme. Het roept de vraag op hoe bibliodrama een vorm van bijbeluitleg kan worden. Daarnaast rees bij mij de vraag of je wel van bijbeluitleg in het enkelvoud kan spreken, terwijl er drie rollenspelen van Lucas 7,36-50 zijn gespeeld. Het brengt me bij de vraag wie eigenlijk het subject van de uitleg is: de spelers, de onderzoeker (=MB) of de begeleiders die tenslotte ook hun eigen visie op Lucas 7,36-50 inbrengen? Boon belooft aan het einde van de studie antwoord te geven op de vraag of het gerechtvaardigd is om te spreken van bibliodramatische exegese (p. 22). Aan het slot vond ik echter alleen de mededeling dat het gerechtvaardigd is (pp. 306, 309). Een nadere argumentatie daarvoor vond ik niet.

Het proefschrift bestaat uit zes hoofdstukken. In de Inleiding (pp. 13-32) wordt het onderzoeksprobleem en de onderzoeksvraag geformuleerd, waarna de methode wordt geschetst waarlangs de onderzoeksvraag beantwoord zal gaan worden. Nadat de opbouw van de studie is besproken, reflecteert Boon op zijn eigen positie en tekent hij zijn levensgang vanaf zijn studietijd. Ik had het hier wel gepast en ook wel zo eerlijk gevonden, als Boon ook zijn eigen uitleg van Lucas 7,36-50 op tafel had gelegd. Nu gebeurt dat in het proefschrift op meer impliciete wijze.

In hoofdstuk 2 (pp. 33-68) verwacht je een uitgebreidere – dan in de inleiding (pp. 14-17) – tekening van bibliodrama in al zijn aspecten, juist ook omdat er recent veel literatuur over bibliodrama is verschenen. Zo was een beschouwing over de relatie tussen tekst, uitleg en bibliodrama hier op zijn plaats geweest. De aandacht wordt nu beperkt tot de rituele en performatieve aspecten van bibliodrama, die strikt genomen voor de onder-

zoeksvraag niet heel erg relevant zijn. Ik had in dit hoofdstuk ook wel graag de vraag besproken willen zien wat eigenlijk het doel is van bibliodrama. Zou ik zelf het doel moeten formuleren, dan zou ik zeggen dat het om persoonlijke toe-eigening van een bijbeltekst gaat (vergelijk wat MB op de laatste pagina [320] zegt over 'het persoonlijk eigen maken en verbeelden van een bijbeltekst' en denk ook aan de typering door Boon van bibliodrama: verbinding van het levensverhaal van een deelnemer met een bijbeltekst [p.15]). Ook de vraag hoe bibliodrama als een vorm van toe-eigening tot uitleg van een bijbeltekst kan worden had ik in dit hoofdstuk graag beantwoord willen zien.

In hoofdstuk 3 (pp. 69-93) komt het tot een uitgebreide verantwoording van de methode. Hij kiest voor een *case study*, te weten rond Lucas 7,36-50 (in de Nieuwe Bijbelvertaling), optredend als een participerende onderzoeker, in drie groepen, bestaande uit een begeleider en een beperkt aantal deelnemers, met aan het eind een analyse van alle data, met als uitgangspunt de vraag: welke inzichten leveren de drie bibliodrama's bij Lucas 7,36-50 op met betrekking tot de interpretatie van deze bijbeltekst?

Hoofdstuk 4 dat als titel draagt 'Bibliodramatische Bijbeluitleg van Lucas 7,36-50' beschrijft eerst het verloop van de bibliodrama's (pp. 97-110) om vervolgens te schetsen hoe de deelnemers de verschillende rollen (Simon, Jezus, de vrouw, de andere gasten) hebben ingevuld (pp. 110-168). De tekst mag dan als kader dienen, zoals Boon op pagina 15 zegt, maar met de mogelijkheid om de rol van 'de vrouw van Simon' te kiezen, treedt men – hoe aardig ook – toch echt buiten de tekst. De deelnemers hebben ook de mogelijkheid om de rol van 'de haren van de vrouw' te spelen of 'de zonde'. Dan ben je aan het spelen, maar ben je hier ook nog aan het uitleggen? MB doet ook meer dan alleen de personages en hun ontmoetingen schetsen, hij vergelijkt ook steeds met de tekst van Lucas 7,36-50. Deze vergelijking verdient eigenlijk een aparte paragraaf, juist ook in verband met de normatieve vraag waar Boon niet aan voorbij wil (pp. 31, 289). MB constateert heel vaak dat in de bibliodrama's zaken ingevuld worden die in Lucas 7,36-50 ongenoemd blijven. Zo wordt het motief van Simon om Jezus uit te nodigen niet vermeld (p. 119), net zo min als het motief van de vrouw wordt vermeld om naar Jezus toe te gaan (p. 134). Maar in de bibliodrama's wordt naar deze motieven gezocht. Ook de binnenwereld van Jezus (pp. 123-126) blijft in de tekst onbenoemd, net als de non-verbale aspecten van de ontmoetingen tussen de diverse karakters (p. 140) en de beleving door de vrouw van het contact met Jezus (p. 150). Wat in de bibliodrama's vooral gebeurt, is het op volstrekt eigen wijze invullen van de witte plekken van de tekst (p. 181). In een bibliodrama mag dat, het is karakteristiek voor bibliodrama, maar om daar het woord exegese als verantwoorde uitleg van een bijbeltekst op te plakken lijkt mij toch niet juist. Boon spreekt zelf van het belang van 'een zinvolle relatie met de Bijbeltekst' (p. 290, 317). Een uitleg van het woord 'zinvol' ontbreekt hier. Ik zou zelf liever zeggen, of er in de bibliodrama's sprake is van een bij de tekst passende relatie, wil je de normatieve vraag niet ontlopen, zoals Boon nu wel doet. MB eindigt deze paragraaf met het opmaken van de balans: historisch, receptiehistorisch, literair, theologisch, existentieel, contextueel. Aan het slot van dit hoofdstuk bespreekt Boon de vraag welke kernaspecten van bibliodrama maken bijbelinterpretaties mogelijk. Hij noemt er zeven: de begeleider, sociale veiligheid, identificatie met de rol, het levensverhaal van de deelnemer, de groep, lijfelijkheid en ruimte. Het was, dunkt me, passender geweest, als Boon deze vraag tussen tussen 4.1 en 4.2 besproken had.

In hoofdstuk 5 (pp. 213-307) vindt eerst een bespreking van exegetische literatuur plaats: (I) historisch-kritisch: (a) vormkritisch en redactiekritisch), (II) literair: narratiefkritisch, reader-response, (III) bewust-contextueel: feministische als ook psychoanalytische kritiek, waarna steeds een vergelijking met de bibliodramatische uitleg plaatsvindt. In 5.5 wordt bekeken hoe in de exegetische literatuur en in de biblio-

dramatische exegese naar de personages en hun ontmoetingen gekeken. De kwestie van de normativiteit wordt in 5.6 wel benoemd, maar helaas niet op de bibliodrama's toegepast. Het hoofdstuk eindigt met een bespreking van de hermeneutische principes die bij exegetische praktijken een rol spelen, met name waar het om macht, sociale veiligheid en lijfelijkheid gaat.

In hoofdstuk 6 (pp. 309-320) komt Boon dan tot conclusies. Een van de conclusies is dat de bibliodrama's een eigensoortige kennis opleveren. Inderdaad, want in de bibliodrama's worden vooral de *gaps* die de tekst bevat, ingevuld. Maar ik waag toch te betwijfelen of dat ook als (bibliodramatische) exegese kan worden gekarakteriseerd. Vergelijking van bibliodramatische exegese met andere exegetische methoden (6.2) laat geen verrassende nieuwe inzichten zien met betrekking tot Lucas 7,36-50, noch historisch, noch literair, noch receptiehistorisch, noch theologisch, noch contextueel. Ook in de andere exegetische werkwijzen is sprake van meerstemmigheid, bezinning op de rol van de lezer/uitlegger, worden vele perspectieven op de tekst geopend, en worden *gaps* ingevuld.

Het boek eindigt met een bibliografie (pp. 321-332), een Engelstalig (pp. 333-337) en een Duitstalige samenvatting (pp. 339-343), en het curriculum vitae van Boon (pp. 345-346). Ik miste aan het slot nog wel een vermelding van de plaats waar alle data die aan het proefschrift ten grondslag liggen, zijn opgeslagen.

Na het lezen van het proefschrift kan ik de conclusie van MB dat bibliodrama van waarde kan zijn voor de uitleg van Lucas 7,36-50 dan ook niet delen. Tot nieuwe inzichten met betrekking tot de tekst van Lucas 7,36-50 heeft het niet geleid. Tal van aspecten die in de bibliodrama's aan de orde zijn gekomen, zijn ook te vinden in de exegetische literatuur over Lucas 7,36-50, en worden daar ook verantwoord. Gaat het om aspecten die in de exegetische literatuur niet aan de orde zijn gekomen, waaronder de binnenwereld van Jezus, de niet verbale communicatie van de diverse personages, de motieven van Simon en de vrouw, dan kan gevraagd worden of die aspecten ook relevant zijn voor het verstaan van de tekst van Lucas 7,36-50. De relevantie daarvoor vermag ik niet te zien.

Nico Riemersma